

De Neushoorn- neushoorn

door dr. E. F. Jacobi

1232

Een vroeg telefoontje, zo om even acht uur als de oppassers de ronde langs hun dieren hebben gedaan, klinkt mij altijd als een alarmsignaal in de oren. Nu behoeft het dat helemaal niet te zijn, want het is ook vaak de melding van de voorspoedige geboorte van één of meer nieuwe Artisebewoners.

Maar op 10 november 1954 was het inderdaad een jobstijding, die van de olifantenstal kwam. Het Afrikaanse neushoornwiltje Suze had 's nachts een ongeluk gehad. Haar voorste

hoorn was losgescheurd en ze was helemaal van streek. In gedachten ziet men dan al grote bloedplassen in de stal liggen rondom een ernstig gewonde neushoorn! Na dokter Folmer te hebben gewaarschuwd, haastte ik me natuurlijk direct naar de plaats van het ongeval, waar het er gelukkig lang zo erg niet uitzag als de verbeelding had voorgespiegeld. Het dagrapport van de tiende – alle bijzonderheden over de dieren worden dagelijks met een aantal andere gegevens genoteerd – vermeldt de toestand

zakelijk en kort: „Neushoornwiltje heeft haar eerste hoorn van achteren losgescheurd. Het ijzer, dat om de drinkbak zat, is verbogen, terwijl de losse tussenpijp in de stal lag (verbogen). Dier zeer nerveus. Zal voorlopig worden binnengehouden.”

Dat is alles, maar toch liggen alle feiten hier vast, al verlangen ze wel een nadere toelichting. Toen ik in de stal kwam, liep Suze onrustig heen en weer en liet het wit van haar ogen zien op een manier, die haar onrust duidelijk verbaadde. Aan de onderrand van haar voorste hoorn, die nog normaal op zijn plaats leek te staan, zat een smalle rand geronnen bloed, maar in de stal lag geen druppel. Dat was wat het dier betreft gelukkig alles.

Maar wat zou er gebeurd zijn? We kunnen het

natuurlijk alleen maar raden, of liever gezegd, uit de feiten proberen af te leiden. De „losse tussenpijp”, die 's morgens verbogen in de stal lag – hij was er natuurlijk inmiddels al door de oppasser uitgehaald – is een zes centimeter dikke „tralie” van het zware hek, een loze tralie zou men kunnen zeggen. Deze past van onderen in een ring en kan, door hem op te tillen, uit het hek worden gehaald, waardoor een doorgang voor de oppasser ontstaat, welke opening vanzelfsprekend te klein is om een neushoorn door te laten. De pijp zit naast de betonnen drinkbak, die met een zware ijzeren band aan andere tralies is bevestigd. Ook deze band was sterk verbogen en gedeeltelijk losgetrokken. Waarschijnlijk is Suze op de een of andere manier, misschien bij het schuren van de hoorn tegen de drinkbak –

Links: Vijf weken na het ongeluk was de vorming van een nieuwe hoornbasis onder de wiebelende hoorn al duidelijk te zien.

Rechts: Mevrouw bleek er geen bezwaar tegen te hebben, dat haar hoorn werd afgevlind.

Links. Op 3 januari 1933 werd de hoorn afgevlind en een week of drie later had Suze alweer een mooi afgeslepen halsbol op haar neus staan rechts

poot of slangehuid. Deze hoornmassa zit dan ook niet aan de onderliggende beenderen van de schedel vast, maar alleen stevig aan de huid. Als men hem vastpakt en heen en weer probeert te duwen, voelt men hem mer de huid bewegen – hetgeen niet wegneemt, dat het een geducht wapen is. Wordt zo'n hoorn nu toch op de een of andere manier losgetrokken, dan is de wond maar zeer oppervlakkig en te vergelijken met een niet te diepe schaafwond, die wel de opperhuid, maar slechts in geringe mate de daaronder liggende lederhuid beschadigt. Het feit, dat de wond bij Suze maar heel weinig had gebloed, wees hier al op, want in de opperhuid zijn geen, in de lederhuid wel bloedvaten aanwezig.

De vooruitzichten voor herstel waren dus van het begin af gunstig. Bovendien zijn bij de Indische neushoorn een aantal gevallen bekend, dat de voorste hoorn in zijn geheel werd afgescheurd en er netjes een nieuwe groeide. Bij twee dieren gebeurde dat tweemaal met een tussenruimte van ongeveer tien jaar, waaruit een Duitse onderzoeker in 1892 concludeerde, dat dit, ook in de natuur, een normale gang van zaken zou zijn. Hoewel het zeer onwaarschijnlijk is, dat een dergelijke, soms zeer bloedige geschiedenis normaal zou plaatshebben, is dit verhaal steeds klakkeloos overgeschreven, zodar men het in allerlei boeken kan tegenkomen. Bovendien werd de gevolgtrekking gemaakt, dat, nu het „afwerpen” bij de Indische neushoorn was „be-wezen”, dit ook bij de andere soorten, onder andere de puntlip- of zwarte neushoorn, de meest algemeen voorkomende en ook in Artis aanwezige soort, wel het geval zou zijn. Niemand had het ooit waargenomen, maar dat was blijkbaar geen bezwaar en evenmin een reden om het eens te controleren. Met dit sprookje is nu sinds kort definitief afgerekend, maar er blijven nog heel wat andere over!

alle neushoorns modelleren hun eigen neus-uitsteeksels door ze regelmatig af te slijpen tegen alle mogelijke voorwerpen – met een punt blijven haken in een kleine kier tussen de band en de bak. Ze zal, toen de hoorn bleek vast te zitten, met geweldige kracht zeer wild zijn gaan rukken, waarbij de pijp werd kromgetrokken en uit zijn „sponningen” viel, de band gedeeltelijk werd losgetrokken en... de hoorn bijna helemaal afscheurde. Dat kan namelijk zo maar, net zo goed als iemand een flinke bos haar kan worden uitgetrokken.

De hoorns van de neushoorn bestaan uit zeer fijne, in de lengte lopende vezels hoorn. Ze worden gevormd door de buitenste levende laag van de huid – de opperhuid – net als haren, nagels, klauwen en de schubben op een vogel-

De vooruitzichten waren dus gunstig, wanneer zich althans geen complicaties door infectie zouden voordoen. Het enige, dat dokter Folmer kon pogen te hereiken, was onaangename gevolgen te voorkomen. Het rapport van de volgende dag meldt op welke manier – een oude, beproefde methode – hij het aanpakte:

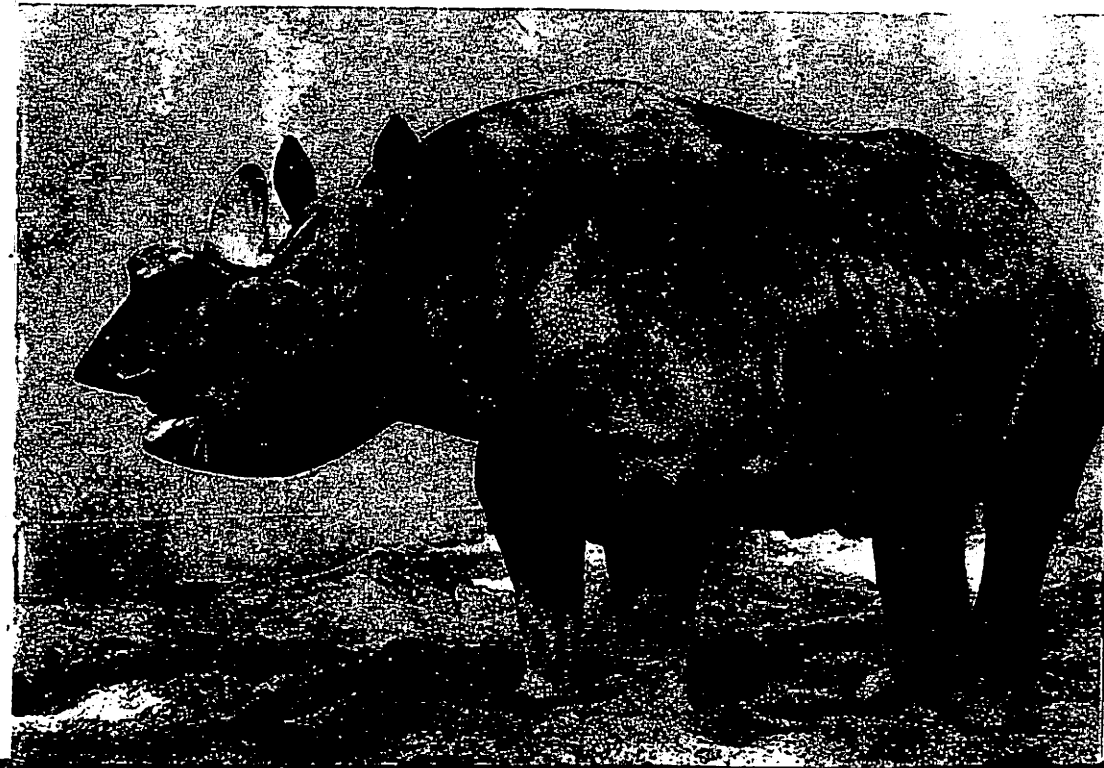
„11 November 1954. Neushoorn Suze gistermiddag de beschadigde hoorn tweemaal met teer behandeld. Liet dit goed toe. Was vanmorgen zeer rustig; daarom buiten gelaten. Beugel om drinkbak wordt gerepareerd.”

De twaalfde staat er nog, dat Suze goed eet en dat de hoorn alleen nog maar aan een smalle rand aan de voorzijde vastzit en aan de achterkant duidelijk wijkt. Daarna komt ze voorlopig niet meer op het rapport voor.

In de tweede helft van december, dus na ruim vijf weken, was de vorming van een nieuwe hoornbasis onder de losse wiebelende hoorn al duidelijk te zien. Aan de voorkant had Suze een

horizontale sleuf geslepen in het nog vastzittende deel van het oude exemplaar. Het leek er haast op, of ze zelf bezig was het wiebelding af te schuren langs de ijzeren liggers van het hek; waarschijnlijker is het, dat dit de enige plaats op haar neus was, waar ze bij het wrijven nog een normale weerstand voelde en de losse hoorn niet hinderlijk op het gevoelige vel drukte.

Zoals boven al even werd vermeld, zorgen de neushoorns zelf voor het bijslijpen van hun hoorns. De vorm van de beide uitsteeksels wordt er dan ook helemaal door het dier aan gegeven door de hoorns, bij voorkeur als ze nat en zacht zijn door de regen, op daarvoor geschikte plaatsen af te schaven. In Artis zijn dat vooral de spijlen en randen van het ijzeren hek, door welk materiaal de hoorns vrij kort en breed worden. Ik las eens ergens, dat de in Afrika in rotsachtige gebieden levende neushoorns, die hun hoorns op stenen en rotsblokken bijslijpen, een soortgelijke hoornvorm zouden hebben. Op nagenoeg

alle, in de vrije natuur genomen foto's van op begroeide, vlakke terreinen levende dieren zien we echter steeds lange, slanke, spits toelopende hoorns. De voorste is dan 70 tot 80 centimeter lang – hij kan soms tot één meter worden – de achterste gewoonlijk ongeveer half zo groot. Deze hoorns zouden uitsluitend aan bomen worden afgeslepen, wat deze vorm geheel zou kunnen verklaren.

Ondertussen werd het neusuitsteeksel van Suze steeds wiebeliger en omdat ze er ook niet erg voorzichtig mee was, leek de kans groter te worden, dat het ding er op een keer helemaal werd afgescheurd, hetgeen een nieuwe wond aan de voorkant zou kunnen geven. Daarom zou de oppasser zeer voorzichtig proberen de laatste verbinding tussen neus en hoorn door te vijlen.

Eind maart 1955 begon zich al een flinke knobbel op Suze's neus te vertonen (boven). In oktober 1955 (rechts boven) was het weer een (korte) hoorn; een jaartje later was, zoals de laatste foto laat zien, Suze's wapen nagenoeg op het oude formaat.

Hij meende, dat Suze het wel zou toestaan en inderdaad bleek mevrouw er helemaal geen bezwaar tegen te hebben; ze beschouwde het schuren kennelijk als een soort liefkozing.

Zo stond dan op 8 januari 1955 in een ommezien onze tweehoornige neushoorn als een éénhoornige in haar stal.

De overgebleven stomp was spoedig door haar tot een gladde bobbel bijgeslepen. De verdere

historie zou maar een langdradige geschiedenis worden. Het is een verhaal van regelmatige groei en even regelmatig bijslippen aan hek en muur. De foto's laten veel beter zien, hoe dit allemaal verliep.

Wat we van het hele avontuur hebben overgehouden, zijn (natuurlijk) een neushoorn-van-vlees-en-bloed en een losse neushoorn. In oosterse landen vertegenwoordigen ze beide een heel kapitaal, want het geloof, of bijgeloof, wil, dat de hoorns een wonderbare kracht bezitten. In bepaalde streken worden ze dan ook met goud betaald! Hergeen zeker een van de redenen is, waarom de Aziatische soorten thans op de rand van uitroeiing staan. Een dode neushoorn bracht bij verkoop van zijn hoorns en andere delen in Zuid-Oost-Azië of China veel meer geld op dan wanneer het dier levend naar Europa werd verkocht. En neushoorns zijn beslist nooit goedkoop geweest!

Een bekertje van neushoorn-hoorn is een buitengewoon kostbaar bezit, niet alleen wat geldelijke waarde betreft, maar ook omdat een giftige drank de beker van kleur zou doen veranderen, zodat het gif is te herkennen. (Niet dat wij hieraan nu dagelijks behoefte zouden hebben, maar in andere landstreken liggen deze zaken wellicht anders).

Een plakje hoorn, gelegd op een slangebeet, doet snel verbetering optreden. Een aftreksel van de hoorn, die daartoe gedurende twaalf uur in water wordt gezet, waarna dit een nacht in de dauw moet staan, geeft een drank tegen alle kwalen.

Ten slotte willen we u het volgende recept niet onthouden: Als men een vergif binnenkrijgt, bereid uit de Rengut, een aronsachtige klimplant, met daarin wat duizendpootsap en enkele andere bestanddelen, dan is de volgende drank een goed werkend tegengif (zegt men): poeder van walvisbeen, neushoornvogelsnavel, een steek van een zeeëgel, hertenhoorn en neushoornhoorn samen te wrijven in heet water...

Wij zullen de hoorn maar gewoon bewaren om bij rondleidingen te laten zien!

